

УДК: 35.071.2

Ільєнко Оксана Вікторівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри бізнесу та менеджменту, Товариство з обмеженою відповідальністю «Вищий навчальний заклад «Американ Юніверсіті Київ», 02000, м. Київ, пл. Поштова, 3, тел.: (063) 787-30-90, e-mail: oks.ilenko7@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9677-1747>

Пасик-Косарева Наталія Олександрівна, викладач кафедри іноземної філології та перекладу, Державний торговельно-економічний університет, 02156, м. Київ, вул. Кіото, 19, тел.: (093) 673-36-87, e-mail: natalipasyk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0131-7128>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЧИ ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ, ЯК ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ПЛАТФОРМА РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Анотація. В сучасних реаліях цифровізації та розвитку інформаційного суспільства суттєвим проявом таких перетворень є електронне урядування, яке громадськість вбачає, в першу чергу, в електронних публічних послугах (е-послугах), шляхом доступу до інформації про органи публічної влади і місцевого самоврядування з використанням мережі Інтернет, а також інформаційні ресурси, що забезпечують можливість електронної участі громадян у прийнятті рішень на загальнодержавному та місцевому рівні.

Актуальність впливу електронного урядування на ефективність політичного управління обумовлена сутністю електронного урядування як комплексного явища, в основі якого знаходиться якісне перетворення інформаційних потоків в державному секторі, що торкає практично весь механізм прийняття та реалізації політичних рішень.

Визначено, що в умовах стрімкого розгортання електронного урядування в публічному просторі України, шляхи подальшого розвитку цього інституту, з використанням технічних та цифрових практик реалізації, передбачають адекватний ступінь готовності та відповідну діяльність суб'єктів владних повноважень з метою, в першу чергу, подальшої трансформації публічного управління, формування єдиної системи надання електронних публічних послуг, відповідно до сучасних потреб і технологічних викликів на базі вже існуючого вітчизняного та зарубіжного досвіду, а також реорганізація нормативно-правового підґрунтя для забезпечення функціонування такої системи. Слід зазначити, що розвиток електронного урядування може негативно відбитися на владному аспекті ефективності публічного управління, в разі неготовності суб'єктів публічного управління до змін і слабкості політичних інститутів.

Доведено, що цифрова держава є сучасною складовою частини публічного управління та адміністрування, де домінують знання суб'єктів і нематеріальне виробництво, як основний показник, що характеризує інформаційне суспільство. Поняття «цифрова держава», «публічне управління та адміністрування», «інформаційне суспільство» і їхні аналоги, представлені в сучасній науковій літературі, формують нову публічну систему, яка замінює колишню індустріально-бюрократичну парадигму.

Ключові слова: електронне урядування, цифровізація, цифрова трансформація, цифрова держава.

Ilenko Oksana, Doctor of Science in Economy, Professor, professor of the Department of Business and Management, Limited liability company "Higher Educational Establishment "American University Kyiv", 02000, Kyiv м. Київ, Poshtova Square, 3, tel.: (063) 787-30-90, e-mail: oks.ilenko7@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9677-1747>

Pasyk-Kosarieva Nataliia, lecturer of the Department of Foreign Philology and Translation, State University of Trade and Economics, 02156, Kyiv, 19, Kyoto str. tel.: (093) 673-36-87, e-mail: natalipasyk@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0131-7128>

DIGITALIZATION OR DIGITAL TRANSFORMATION AS A THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PLATFORM FOR THE DEVELOPMENT OF E-GOVERNING

Abstract. In the current realities of digitalization and development of the information society, a significant manifestation of such transformations is e-governing, which the public sees primarily in electronic public services (e-services), access to information about public authorities and local government using the Internet, and as well as information resources that enable the electronic participation of citizens in decision-making at the national and local levels.

The urgency of the impact of e-governing on the effectiveness of political governance is due to the essence of e-governing as a complex phenomenon, which is based on qualitative transformation of information flows in the public sector, affecting almost the entire mechanism of policy decision making.

It is determined that in the conditions of rapid deployment of e-government in the public space of Ukraine the ways of further development of this institute with the use of technical and digital implementation practices provide an adequate degree of readiness and appropriate activities of subjects of power. This is necessary for, provide an adequate degree of readiness and appropriate activities of the subjects of power for further transformation of public administration, the formation of a unified system of electronic public services in accordance with modern needs and technological challenges based on current domestic and foreign experience, and reorganization regulatory basis for ensuring the functioning of such a system. It should be noted that the development of e-government can have a negative impact on the power aspect of the effectiveness of public administration, in the case of

unwillingness of public administration to change and the weakness of political institutions.

It is proved that the digital state is a modern part of public administration and administration, where knowledge of subjects and non-material production dominate as the main indicator characterizing the information society. The concepts of "digital state", "public administration and administration", "information society" and their analogues, presented in the modern scientific literature, form a new public system that replaces the former industrial-bureaucratic paradigm.

Keywords: e-governing, digitalization, digital transformation, digital state.

Постановка проблеми. Глобалізація ринку, пандемії складні політичні та економічні чинники змушують керівників держав, власників підприємств переходити на цифровий формат роботи, не лише з метою зручності, оперативності, запобігання корупції, але і для збереження здоров'я власного та оточуючих.

Цифровізація сьогодні – це соціально-економічне явище, яке не просто змінює існуючу реальність, а і один з чинників, який впливає на формування та стимулювання роботи мозку, з метою кращого розуміння та поліпшення середовища життєдіяльності людини, шляхом залучення сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій. Ці новітні розробки мають глобальний вплив на людство, дають змогу аналізувати, контролювати та вирішувати складні завдання в бізнесі, побуті та на виробництві, шляхом зниження обсягів виробничих витрати, розвивають нові навички та здібності, формують інноваційні бізнес-моделі [1, с. 35].

Відповідно до матеріалів звіту Світового економічного форуму «Глибокий зсув. Критичні точки технологій та соціальні наслідки» в якому зазначено, що у світі спостерігається експоненціальна швидкість змін у наслідок зростання обсягу програмного забезпечення й цифрових послуг [2].

Проведений нами аналіз розвитку цифровізації сьогодні, довів, що в умовах швидкого розвитку та глобалізації економічних, політичних та інших чинників виникає необхідність системних перетворень і дій, спрямованих на розвиток електронного урядування у вітчизняних публічних системах усіх рівнів, а також, не менш важливим є визначення термінології, яка при цьому використовується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переосмислення ролі держави, типів організаційних структур державних організацій і характеру взаємозв'язку з громадянами та іншими недержавними організаціями, а також концептуальні питання теорії електронного урядування, розвитку цифровізації та цифрової трансформації закладено у роботах таких зарубіжних та вітчизняних авторів, як І. Алдхманді, А. Барікова, Д. Дж.Вуд, В. Ксендзук, В. Куйбіда, Г. Кухарева, Дж. Най, О. Оболенський, С. Тульчинська, Ю. Уманців та інші.

Мета статті – виявлення тенденцій у цифровій сфері, визначення цифровізації та цифрової трансформації як платформ електронного

урядування, встановлення їх місця в розвитку електронного урядування та становлення України як цифрової держави.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічної системи – це цілісні сукупності взаємозалежних і взаємопов'язаних економічних і соціальних інститутів, які визначають сутність відносин, пов'язаних з розподілом і споживанням матеріальних і нематеріальних ресурсів виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг. [3, с.38]. При такому визначенні до соціально-економічних систем можна справедливо віднести всі підприємства і організації всіх форм власності та їх об'єднання, а також органи влади та інші інститути засновниками яких є людина, як основний користувач послуг даних систем.

Певний термін часу фахівці категорично відмовлялися від визначення чіткого поняття цифровізації в його стійкому визначенні, обґрунтовуючи це тим, що еволюція цифрових технологій триває, і зміст заданого терміну еволюціонує разом із ними [4, с. 44]. Проте, на нашу думку, важливо розрізняти ці поняття задля розуміння процесів цифрових перетворень.

Проведений нами аналіз визначив певні розуміння парадигми цифрової трансформації, через швидкі зміни, які постійно відбуваються у цифровому просторі. В сучасних термінологічних визначеннях, при розгляді питання цифрового розвитку, застосовується такі поняття «оцифрування», «цифровізація», «цифрова трансформація» та інші. Певний період часу ці терміни ототожнювали та розуміли, як звичайне дублювання, збереження або перенесення інформації з матеріальних носіїв в цифровий формат. В сучасних реаліях цифрова трансформація постає у більш широкому розумінні.

Слід зазначити, що в англійській мові дані терміни звучать майже однаково, проте суттєво відрізняються за змістом, а саме:

- digitization (оцифрування) – це процес переходу від аналогової до цифрової форми сигналів, тобто перетворення інформації з фізичних носіїв на цифрові [1, с. 36]. В рамках процесу оцифрування відсутня зміна змісту інформації. Прикладами такого є сканування фото-, відео-, аудіо- інформації для подальшої роботи з ними на комп'ютерних приладах.

- digitalization (цифровізація) – це початкове створення нового продукту в цифровій формі. Тому ключова відмінність цифровізації складається в створенні нового інноваційного продукту, з новим функціоналом і споживчими властивостями [4, с. 45]. Відповідно при цифровізації, мова йде не лише про оцифрування інформації, але і про соціально-економічні відносини та процеси.

У дослідженнях міжнародної мережі Pricewaterhouse Coopers (PwC) виявлено невідповідності у визначеннях приватним сектором поняття digital [5]. За їх даними 37% опитаних розуміють digital як технологічні інновації, тоді як 29% прирівнюють цей термін до IT, 14% вважають digital як цифрова діяльність спрямована на користувача, ще 14% виокремлюють digital як складову інвестицій в інтеграцію цифрових технологій у бізнес, і лише 6% опитаних зазначили, що цей термін не обмежується одними лише

технологіями а проникає в усі аспекти ведення підприємницької діяльності та життя в цілому.

Українські компанії та органи виконавчої влади зараз здебільшого зосереджені саме на цифровізації ключових процесів і сприймають цифровізацію, як новий виток автоматизації та інформатизації. Втім, необхідно розмежувати цифровізацію і цифрову трансформацію.

Спеціалісти The Boston Consulting Group у звіті «The Why of Digital Transformation» зазначили, що «цифровізація – це використання можливостей онлайн і інноваційних цифрових технологій усіма учасниками економічної системи – від певних людей до великих компаній і держав» [6].

У нових умовах публічного управління всі суб'єкти публічного сектору, які прагнуть до сталого функціонування, змушені проходити через процес цифрової трансформації. Схематично етапи заданого процесу представлені на Рис. 1.

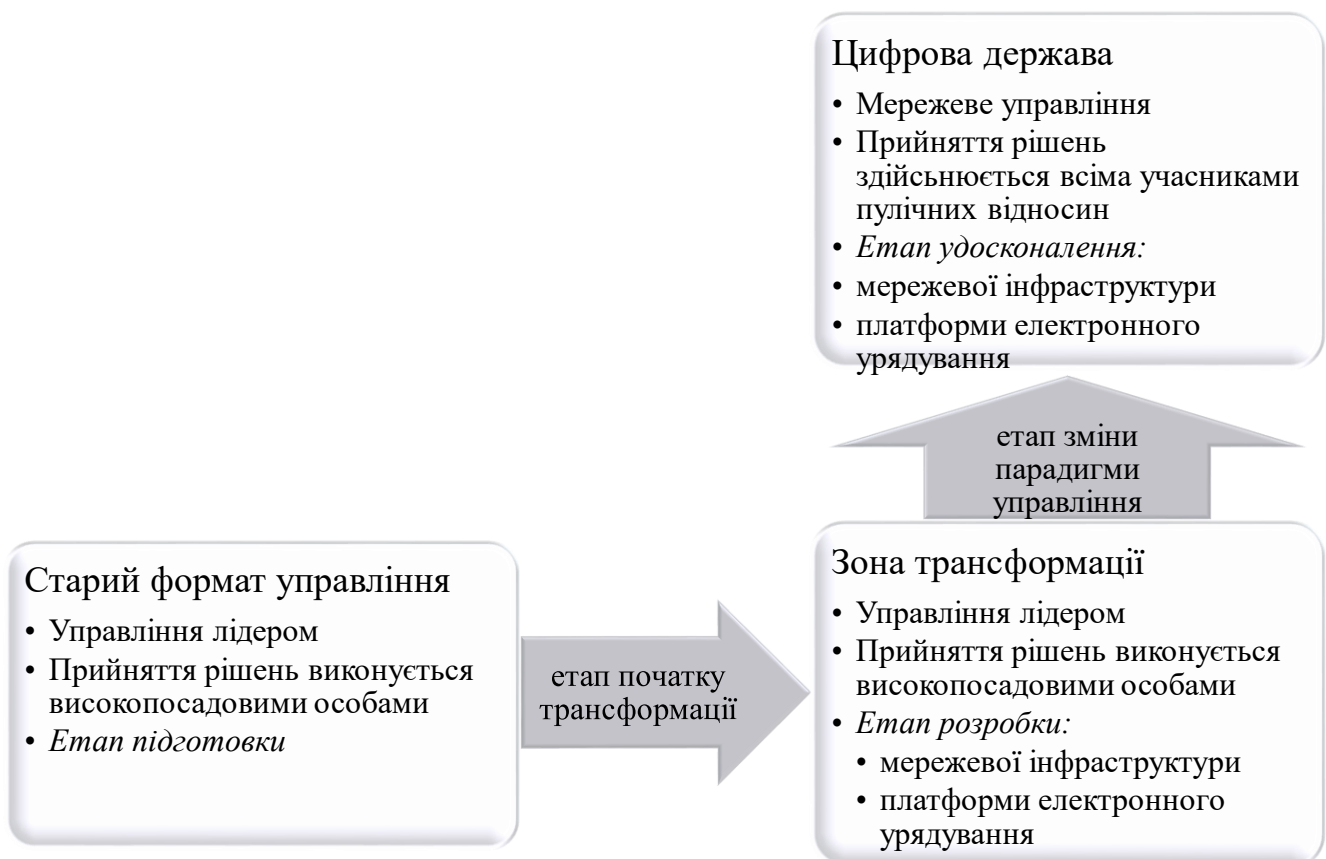

Рис. 1. Процес цифрової трансформації суб'єктів публічної сфери
Джерело: розроблено авторами на основі [3-9].

Цифрова трансформація – це впровадження сучасних цифрових технологій у процеси управління соціально-економічних систем усіх рівнів. [4, с. 46]. Під цим розуміється не тільки встановлення програмного забезпечення та сучасного обладнання, але і зміна в управлінні та культурі задля задоволення користувача та представника організації. На практиці це означає

створення системи наскрізних процесів, що і є однією з умов вдалого розвитку електронного урядування в країні.

Основною метою залучення принципів цифровізації у сферу державного управління є скорочення часу обслуговування населення, підвищення обґрунтованості прийнятих управлінських рішень на основі аналізу великого масиву інформації про громадян, збільшення ступеня довіри до органів державної влади. Це впливає на динаміку параметрів стійкості держави, основним з яких є:

- якість життя населення, що відповідно відображає ступінь задоволеності населення рівнем надання публічних послуг;
- соціальне обслуговування;
- доступність правової інформації;
- можливість забезпечення захисту особи і власності.

Електронний маркет визначає цифрову трансформацію як процес, при якому бізнес-лідери використовують можливості й переваги нових технологій для цифрової реконструкції своїх компаній – їх операційної діяльності, продукції, маркетингу, культури й цілей для майбутнього зростання [7].

В. Вишневський відзначає цифрову трансформацію як революційні зміни бізнес-моделей на основі повного використання можливостей цифрових платформ, які призводять до радикального зростання обсягів ринку й конкурентоспроможності компаній [1, с.37]. Таким чином, цифрова трансформація забезпечує розкриття потенціалу цифрових технологій задля використання в усіх аспектах життя.

Проведений попередній аналіз довів, що цифрова трансформація фундаментально переосмислює роботу публічного сектору щодо комунікації зі споживачем. Відповідно, головним рушієм змін стає сучасний споживач, при цьому держава змінюється під впливом новітніх чинників. Саме тому цифрова трансформація – це фундаментальний процес, який переживає світова спільнота, адаптуючись до нових умов і переваг електронного урядування. Отже, цифрова трансформація – це не стільки технології, скільки зміна парадигми того, як ми думаємо, як ми діємо, як ми спілкуємося з зовнішнім середовищем та один з одним.

Аналіз наведених вище переваг показує, що найбільш істотно вони проявляються у наданні послуг, що визначається відомими властивостями послуг, такими як їх персоналізований характер, орієнтованість на взаємодію виконавця (виробника) і замовника (споживача), нематеріальний і найчастіше інформаційний характер. Саме тому процеси цифрової трансформації найбільш активно протікають саме у сфері послуг (роздрібна торгівля, туризм, консалтинг, розважальні послуги, публічні послуги та ін.), а також у тих сегментах економіки, які дістають додану вартість від розвитку сервісної діяльності (наприклад, у банківському секторі).

На нашу думку, у терміні «цифрова трансформація» очікувано найбільші труднощі для традиційного управління державою спричиняє саме трансформація. Не зважаючи на певні економічні та технічні труднощі, в Україні, починаючи з останнього кварталу 2019 року, цифрова трансформація

вже застосовується у сфері управління державою та з кожним днем набирає все більшої потужності. Відповідно, цифрова трансформація для сучасних соціально-економічних систем – це рушій проривних інновацій, що є основою для створення повноцінної цифрової держави через встановлення перспективних можливостей для розвитку та позиціонування в якості партнера в довгостроковій перспективі на міжнародній арені [1, с. 123].

Слід зазначити, що цифрова трансформація є тісно пов'язаною з розвитком сфери публічних послуг, активізація діяльності яких спостерігається в останні десятиліття. Розглядаючи досвід цифровізації приватним сектором можна відокремити три найголовніші ефекти, які вказують організації що реалізують процес цифрової трансформації по всьому світу:

- скорочення витрат;
- поліпшення якості послуг і продуктів;
- збільшення продуктивності.

Стратегія компаній в епоху цифрової трансформації включає розвиток мережевих форм взаємодії, у рамках яких підприємства обмінюються не матеріальними продуктами, а послугами, а саме 64% компаній зазначають, що цифрові технології сприяли зростанню конкуренції в їх сфері. Вже 44% компаній в світі мають стратегію цифрового розвитку [11]. У такий спосіб, цифрова трансформація вимагає повністю перебудувувати класичну корпоративну модель.

Незважаючи на відмінності процесів цифрової трансформації кожної держави, до основних етапів процесу цифрової трансформації можна віднести:

1. Створення плану, у якому враховані всі потреби. На початку процесу цифрової трансформації виконавчі органи влади мають провести інвентаризацію своїх ресурсів та встановити, які з них вимагають модернізації. На цьому етапі може знадобитися оцінка пріоритетів у проектах з урахуванням нових потреб, а також виявлення недоліків, які можуть стати перешкодою на шляху цифрової трансформації.

2. Навчання співробітників навичкам роботи з новими технологіями. Цей процес може спричиняти безліч труднощів, оскільки при традиційних моделях державного управління співробітники мали знати тільки певні системи. Для успіху цифрової трансформації – співробітники мають бути готові до будь-яких змін робочих процесів, якщо ці зміни необхідні для підвищення ефективності та якості. Така готовність означає знання нових технологій, вміння використовувати їх із максимальною ефективністю, що призводить до витрат на навчання службовців із досвідом адміністративної роботи, або ж оновлення кадрового складу службовцями, які не потребують додаткового навчання, проте не мають досить великого досвіду роботи в адміністративних процесах.

3. Відмова від застарілих технологій на користь нових. Дуже часто публічні організації витрачають великі кошти на обслуговування своєї застарілої техніки, яка не здатна витримати цифрові процеси необхідні користувачам.

Систематизація та узагальнення нинішніх теорій на практиці дали змогу нам сформувати авторське уявлення і тлумачення такого феномена сучасності як цифрова трансформація, розкрити його сутність і визначити роль у системі електронного урядування. Важливо зазначити, що цифрова трансформація державної системи – це складний і тривалий процес із довгостроковою перспективою. Крім того, цифрова трансформація вимагає стабільного і професійного керівництва. Також потрібно чітко розуміння того, які елементи державної системи вимагають перетворення. В авторському розумінні цифрова трансформація – це процес кардинального перетворення формату функціонування публічних інституцій для розвитку електронного урядування, шляхом створення мережових платформ для взаємодії користувачів цифрових технологій, тим самим досягнення стійкого й довгострокового існування в динамічних умовах цифрового простору. Цифрова трансформація є елементом більш глобальної тенденції розвитку економіки держави.

В Україні дане визначення передбачає перетворення моделей і процесів управління, організаційного та культурного середовища та інших елементів публічного управління. Нами пропонується розмежувати поняття, які часто ототожнюють – цифрова трансформація й цифровізація. Під цифровізацією надалі варто розуміти публічний процес, який формує основу для цифрової трансформації, тобто реконструкція й перетворення каналів цифрових комунікацій. Наголосимо, що цифрова трансформація є необхідною передумовою для сталого розвитку системи електронного урядування. Викладені вище погляди автора на зміст процесу цифрової трансформації схематично представлені на Рис. 2.

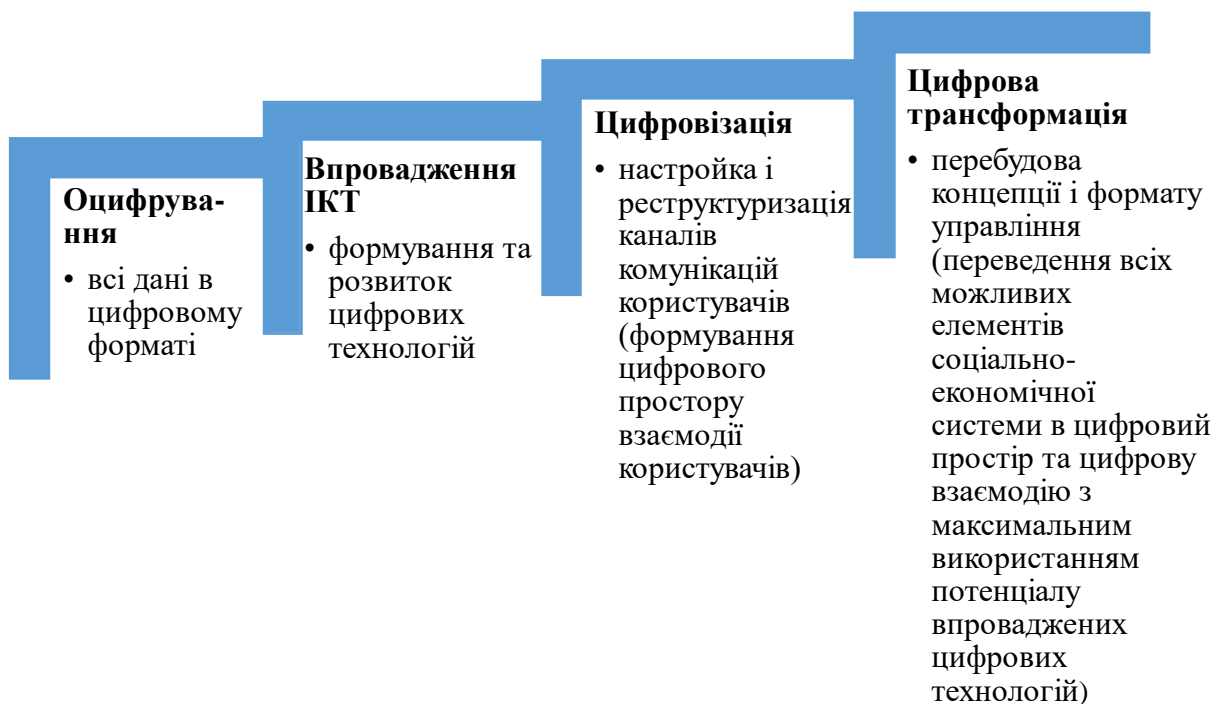

Рис. 2 Зміст процесу цифрової трансформації

Джерело: розроблено авторами на основі [1-8].

Реалізації принципів цифрової трансформації держави з позиції забезпечення цифрової безпеки на державному рівні дає змогу вирішувати такі завдання:

- підвищити мобільність, що дасть змогу збільшити ступінь задоволення якістю публічних послуг;
- оптимізувати способи організації інформаційних потоків у підсистемах із використанням технології «big data», що вплине на скорочення транзакційних витрат;
- полегшити процес організації комунікаційної взаємодії на основі засобів широкої цифровізації процесів/

Основним ефектом від використання технології цифрової трансформації з позиції забезпечення цифрової безпеки держави є скорочення матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, що витрачаються на виконання різних функцій та завдань. Вироблення основних напрямків забезпечення цифрової безпеки в державі відбувається з урахуванням необхідності забезпечення високого рівня інформаційної безпеки. Ефективним способом вирішення цього завдання є розвиток вітчизняної галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Це дає змогу розширити можливості для застосування сучасних способів передачі, обробки, аналізу інформації при одночасному забезпеченні її безпеки на рівні, необхідному для протидії зовнішнім загрозам. Стимулювання використання коштів у всіх сферах соціально-економічної взаємодії, дозволить скоротити сукупні витрати державного бюджету і сформулювати механізми ефективності забезпечення національної цифрової безпеки країни.

Таким чином, досягнення цілей цифрової, правової, технологічної, екологічної безпеки ґрунтується на трансформації нових способів взаємодії між громадянами з органами публічної влади, підприємницькою спільнотою, громадянським суспільством загалом. Зазначимо, що цифровізація та цифрова трансформація держави в сучасній Україні йде повним ходом, відповідно залишається відкритим питання про готовності суспільства до перетворень держави.

Висновки. Проведений нами аналіз поняття «цифрова трансформація» довів, що даний термін має більш широкий понятійний характер, який включає максимально повне розкриття потенціалу цифрових технологій через їх використання в усіх аспектах публічного управління.

Нами подане уточнене поняття цифрова трансформація, як процес корінного перетворення концепції й формату функціонування державних систем усіх рівнів для розвитку електронного урядування за допомогою переведення всіх ресурсів в цифровий формат та створення мережевих платформ електронного урядування для взаємодії користувачів цифрових технологій, тим самим досягнення стійкого і довгострокового існування в динамічних умовах цифрового простору.

Доведено, що досягнення цілей цифрової, правової, технологічної, безпеки ґрунтується на засадах нової цифрової трансформації шляхом взаємодії між громадянами регіону як всередині соціуму, так і при здійсненні

ними комунікацій з органами публічної влади, підприємницької спільноти та громадянським суспільством в цілому.

Література:

1. Вишневецький В., Цифровізація економіки України: трансформаційний потенціал : монографія. Київ : *Академперіодика*, 2020. 188 с.

2. Deep Shift. Technology Tipping Points and Societal Impact. Survey Report. Geneva : *World Economic Forum*. 2015. URL: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/46-wef_gac15_technological_tipping_points_report_2015-toconnected.pdf.

3. Литовченко І. Трансформація ринку в сучасних умовах переходу до цифрової економіки. *Економіка України*. 2020. № 1 (698). С. 36-47.

4. Бригадир В. Вплив діджиталізації на суспільний добробут населення країни. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки*. 2019. № 20 Том 1. С. 79-81.

5. Central and Eastern Europe (CEE) findings. EMEA Private Business Survey 2020. *Price waterhouse Coopers (PwC)*. 2020. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/entrepreneurial-private-business/emea-private-business-survey/central-and-eastern-europe.html>.

6. Reeves M., Whitaker K. The Why of Digital Transformation. *Boston Consulting Group*. 2020. URL: <https://www.bcg.com/publications/2020/the-power-of-digital-transformation>.

7. eMarketer: Data and Research on Digital for Business. URL: <https://www.emarketer.com/>.

8. Navigating the rising tide of uncertainty. 23rd Annual Global CEO Survey. *Price waterhouse Coopers (PwC)*. 2020. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/ceo-agenda/ceosurvey/2020.html>.

References:

1. Vyshnevsky V. (2020). Tsyfrovizatsiia ekonomiky Ukrainy: transformatsiinyi potentsial : monohrafiia [*Digitalization of Ukraine's economy: transformational potential: monograph*]. Kyiv: *Akademperiodyka*. [in Ukrainian].

2. World Economic Forum. Survey Report. (2015) *Deep Shift. Technology Tipping Points and Societal Impact*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/46-wef_gac15_technological_tipping_points_report_2015-toconnected.pdf.

3. Lytovchenko I. (2020). Transformatsiia rynku v suchasnykh umovakh perekhodu do tsyfrovoy ekonomiky [Market transformation in modern conditions of transition to digital economy]. *Ekonomika Ukrainy – The Economy of Ukraine*, 1, 36-47.

4. Bryhadyr V. (2019). Vplyv didzhitalizatsii na suspilnyi dobrobut naselennia krainy [The impact of digitalization on the social welfare of the population] *Mizhnarodni vidnosyny. Seriiia "Ekonomichni nauky"– International relations. Economic Sciences Series*, 20 Vol. 1, 79-81.

5. Central and Eastern Europe (CEE) findings. EMEA Private Business Survey. (2020). *Price waterhouse Coopers (PwC)*. Retrieved from: <https://www.pwc.com/gx/en/services/entrepreneurial-private-business/emea-private-business-survey/central-and-eastern-europe.html>.

6. Reeves M., Whitaker K. (2020). *The Why of Digital Transformation. Boston Consulting Group*. Retrieved from: <https://www.bcg.com/publications/2020/the-power-of-digital-transformation>.

7. *eMarketer: Data and Research on Digital for Business*.(2020). Retrieved from: <https://www.emarketer.com/>.

8. Navigating the rising tide of uncertainty. 23rd Annual Global CEO Survey. (2020). *Price waterhouse Coopers (PwC)*. Retrieved from: <https://www.pwc.com/gx/en/ceo-agenda/ceosurvey/2020.html>.